

Voorwoord Jaarverslag Natuurwerkgroep 2017

Ten eerste een heel gelukkig nieuwjaar!

Het is inderdaad geen januari meer maar toch hoop ik samen met alle leden van onze Natuurwerkgroep op een prachtig 2018. Een jaar waarin ik u allen veel groen, licht en verwondering om onze alom ringende natuur toewens.

Het is een eer en een voorrecht om de voorzitter te zijn van zulk een mooie vereniging en terugkijkend op 2017 ben ik trots op alle activiteiten die we met elkaar hebben georganiseerd en beleefd. Intussen zijn we met ruim 140 leden een grote club waarin we elkaar vinden op twee belangrijke pijlers; het **bevorderen** van het natuurbewustzijn en het **behartigen** van het belang van natuur en landschap in en rond Liempde. In de komende hoofdstukken kunt u lezen hoe we in diverse werkgroepen vorm geven aan deze twee pijlers. Want we heten niet voor niets een WERKgroep; door samen te werken en echt wat te ondernemen slaan we twee vliegen in een klap (hoewel, wie wil dat nou, een vlieg doodslaan?). Allereerst geniet je veel meer door samen een project aan te pakken, dat heb ik zelf zo meegemaakt door samen met de werkgroep Kleine Landschap Elementen (KLE) hele stukken verwilderde natuur op te ruimen zodat er weer plaats is voor kruiden en wilde bloemen. En wat hebben we hard gewerkt en veel plezier gehad toen de vluchtelingen uit het Oisterwijkse COA ons kwamen helpen en we samen met de vlinderstichting meer plaatst maakten voor de juiste planten die vlinders zo aantrekkelijk vinden. Tegelijkertijd hebben we steeds in overleg met andere partners gepoogd om de kwetsbare natuur een stem te geven of te verdedigen in overleggen waar bijvoorbeeld de bosuilen van de Geelders niet welkom zijn; een bezwaarcommissie van de gemeente tegen het lawaai van een evenement in hun leefgebied.

Natuurlijk hebben we plannen voor ons 30-jarige bestaan in 2018 en hierbij wil ik ook iedereen uitnodigen op de aankomende ledenvergadering. Daar zullen we met zijn allen kijken wat het bestuur in gedachten had maar ook vooral wat jullie

in dit mooie jubileum jaar willen. Het belangrijkste is dat de Natuurwerkgroep een warme en welkome groep blijft voor mensen van allerlei pluimage die samen willen werken om de natuur te beschermen. En als spiksplinternieuwe voorzitter ben ik trots en dankbaar, zowel op mijn mede bestuursleden die met hart en ziel zich verbonden hebben aan de Natuurwerkgroep maar ook op alle vrijwilligers die het afgelopen jaar zo hard gewerkt hebben om het zulk een mooi jaar te maken. In de volgende hoofdstukken leest u daarover in meer detail.

Jolan van Herwaarden
Voorzitter

“..... veel groen, licht en verwondering om onze alom ringende natuur .....”

Boomplantdag 2017

Op woensdag 22 maart a.s. gingen 58 kinderen van groep 8 van basisschool De Oversteek een hakhoutsingel planten bij Elise en Chris van de Donk aan de Velderseweg 1.

Samen met wethouder Peter van de Wiel werden er 75 boompjes (winterlinde, zomer eik en zwarte kers) en zo'n 250 struiken (o.a. Gelderse roos, hazelaar, kardinaalsmuts en vogelkers) geplant.

Omdat er bij een traditioneel boerenerf ook altijd een boomgaard was met hoogstam fruitbomen, zouden we die dag ook 15 hoogstam fruitbomen van oude rassen gaan planten. Maar de grond was zo verschrikkelijk nat, dat dit een paar dagen later gedaan moest worden.

In de directe omgeving van de nieuw aangelegde poel werden ook nog een tiental knotwilgen geplant, maar deze poel bleek toch ook op de kinderen een bepaalde aantrekkingskracht te hebben...

Elise en Chris hadden voor elk kind persoonlijk een hanger gemaakt, die ze in hun eigen geplante struik konden hangen en zorgden na afloop voor koffie, thee en frisdrank voor iedereen. Gemeente Boxtel had voor een fruihapje gezorgd en de vrijwilligers van de Natuurwerkgroep hielpen de kinderen met het planten van de bomen en struiken.

Helaas zat Karel deze keer in de lappenmand en moest hij verstek laten gaan, maar dankzij zijn voorbereidende werk en met behulp van de collega's van Brabants Landschap en gemeente Boxtel liep alles weer van een leien dakje.

JAARVERSLAG JEUGDNATUURWACHT 2017.

Op zondag 5 februari zijn we met onze jeugdleden op visite geweest bij de familie de Laat om ons te laten vertellen hoe het er aan toe gaat bij de jacht. Samen met de heer de Wit hebben we ook kunnen kijken hoe een jachthond wild op spoort.

Begin maart hebben we op de Tip aan de Barrierweg gebouwd aan een wilgentunnel voor de natuurspeeltuin. De kinderen hebben hier goed bij geholpen. Resultaat was in eerste instantie goed maar na correcties van derden is het niet bevredigend en wordt deze opnieuw gebouwd.

Op vrijdagavond 10 maart hebben we in de hobbyruimte van het jeugdhuis braakballen uitplozen. De kinderen vinden dit altijd een leuke activiteit en de extra uitleg van Daan Knoops viel erg in de smaak.

Op zondag 10 april hebben we amfibieën overgezet aan de Savendonksestraat. Hierna hebben we nog een bezoek gebracht aan de poel in de Maai waar we de eerste paddensnoeren konden zien liggen.

Op zaterdag 21 mei werden we ontvangen door de familie v Oijen. Erik en Inge vertelden over de solitaire bijen. De kinderen maakten een insectenhotel en zaadballen.

Op zaterdag 10 juni was onze afsluiting. We zijn gaan midgetgolven bij de Vleut in Best. Daarna zijn we door de Scheeken naar ons akkerrandje gefietst om daar de dag af te sluiten met een lekkere picknick.

Op 23 juni hebben we een aantal activiteiten gedaan met groep 5 van de basisschool om nieuwe leden te werven.

Op 7 juli hebben we meegeholpen aan het bijenproject van groep 7 en de bijenvereniging.

Op vrijdag 8 september was er een inloop avond bij het Wapen van Liempde voor onze nieuwe leden. Hier konden ze o.a. vlinders en veren op naam brengen en preparaten door een microscoop bekijken. We hebben hierbij alleen een eigen lid gezien.

Op vrijdagavond hebben we onze nieuwe jeugdleden geïnstalleerd. Dit waren er helaas maar 2. Later hebben we nog 2 nieuwe leden meer gekregen. Daarna zijn we op zoek gegaan naar edelherten. Het was een leuke activiteit maar helaas lieten de edelherten zich niet zien en horen.

Zaterdag 28 oktober hebben we meegedaan met de activiteit van de Natuurwerkgroep: de Nacht vd Nacht. Samen speurden we naar nachtvlinders. De kinderen vonden dit erg leuk.

De activiteit wilgenknoten in december is afgelast i.v.m. de weersomstandigheden. We gaan dit in februari nogmaals proberen.

Op zaterdag 16 december hadden we weer een kraampje op de kerstmarkt. Hier konden belangstellenden een vogeltaart kopen of versieren. De verkoop van deze producten levert een leuke aanvulling op onze financiën.

PINKSTERWEEKEND NWG LIEMPDE, 02 tot en met 05 juni 2017

Beknopt verslag

Vrijdag 02 juni : 16.00 uur. Binnenlopen gasten in de accommodatie. Na het gezamenlijk buffet gaan we de directe omgeving verkennen. Je loopt zo vanuit het huis de Prunjepolder in, maar je moet eerst wel even de drukke weg naar Burgh-Haamstede oversteken. We wandelen naar de uitkijktoren en de dijk.

Groepsaccommodatie / B&B
"De Rietgors"
Slikweg 8
4321 SV Moriaanshoofd.

Prachtig gelegen
bij Plan Tureluur
en de Oosterschelde

Zaterdag 03 juni: 06.00 uur. Vroege vogelwandeling voor de liefhebbers. Na het ontbijt gaan we al carpoolend naar het haventje van Bommene, vanwaar we met het bootje van Staatsbosbeheer "De Branta" naar de Stampersplaat varen.

Op het eilandje gekomen maken we een rondwandeling en de gids vertelt af en toe allerlei interessante "weetjes", maar wij speuren ondertussen naar de planten en vogels. Hij merkt al gauw dat hij het tempo wat moet vertragen, wij zien onderweg zoveel voor ons nieuwe dingen, o.a. de zeldzame groenknolorchis.

We komen dik een half uur later dan de bedoeling was, bij een ander haventje uit waar de Branta al klaar ligt en we varen terug naar het haventje van Bommene.

Voor een picknick/lunch vertrekken we naar een parkeerplaats aan de overzijde van het haventje. Het weer is inmiddels schitterend geworden, en de picknickplaats is magnifiek.

Er zijn op de veldjes eromheen honderden rietorchissen prachtig in bloei, je weet niet wat je ziet, zoveel zijn het er.

Na de picknick is iedereen vrij om te doen waar hij zin in heeft.

19.00 uur: Barbecue. Na het opruimen gaat een groepje van zo'n negen personen nog weer op stap, nu naar het nieuwe stuk van plan Tureluur, bij Zierikzee, bij de Havenweg, geheten "Levensstrijd".

Zondag 04 juni: 06.00 uur. Vroege vogelwandeling voor de liefhebbers . 9.30uur. We trekken naar De Punt bij Westerschouwen en lopen richting de stormvloedkering, want dit stuk strand wordt niet steeds schoongemaakt en hier kun je op de vloedlijn nog van alles vinden. Er worden enkele heel mooie zeeklitten buit gemaakt. Ook spotten we een nestje van de bontbekplevier op eieren en een jong.

Na onze zoektocht boffen we enorm, want de strandtent Sand & Pepper gaat net open als we naderen, dus we zoeken een fijn plaatsje en genieten van koffie of een ander frisdrankje en nemen er een lekker stuk appeltaart bij.

Terug bij de parkeerplaats, spotten we nog een ree en rijden dan in colonne naar de oostkant van de stormvloedkering, Alsof hij besteld is komt daar ineens heel op zijn gemak een zeehond maar een paar meter van de oever ver boven water met een flinke vis in zijn bek. Hij "speelt" er een poosje mee en laat de vis zich dan goed smaken.

Daarna maken we nog één stop op weg terug naar onze accommodatie, op een plekje bij de Schelphoek waar je goed op de schorren kunt komen, hier kunnen we de zoutminnende planten even heel goed bekijken.

's Avonds brengen we een bezoek aan de "Schouwse Schatkamer" in "De Friesland hoeve", dit is een voormalige boerderij die na de watersnoodramp door de provincie Friesland geschonken is. Eén van de bijgebouwen is een schatkamer vol natuurvondsten, opgezette vogels en de (eigenaar) heer Backhuys vertelt hierbij de mooiste verhalen.

Maandag 05 juni: 06.00 uur. Vroege vogelwandeling voor de liefhebbers.
9.30 uur. Orchideeën wandeling Dijkwater bij Dreischor.

De gids gaat met ons niet de gewone rondwandeling doen, maar juist de schrale weilanden in waar je anders niet mag komen en bijna niet anders kan dan soms op de orchideeën of andere bijzondere planten stappen.

bijenorchis

Wat een overdaad, schitterend!! Er groeien hier vier soorten orchideeën, de harlekijn is nu al uitgebloeid, maar rietorchissen staan er prachtig bij, de moeraswespenorchissen beginnen te bloeien en als klap op de vuurpijl zijn er ook zeker een veertigtal bijenorchissen.

Maar ook de addertong vind je hier. Dit is een zeldzame, kleine varensort, bestaande uit één blad en een sporenaar. Er stonden hier in dit weiland duizenden.

Een afsluitende lunch kan nog in de accommodatie gebruikt worden, daarna inpakken en wegwezen.

We zijn dit jaar met een groep van 26 mensen, hebben daarom "De Rietgors" en een nabijgelegen klein vakantiehuisje moeten huren.

De accommodatie "Rietgors" was met 24 personen volledig gevuld !!

Maar waar vind je een accommodatie met eigen verhoogde , overdekte vogelkijkhut en uitzicht op de polder !!!

Wat een weekend, schitterend weer, mooie accommodatie, heel veel nieuwe dingen gezien, we kijken er met heel veel plezier op terug.
Mocht U het volledige verslag willen lezen, het is beschikbaar op de site van de NWG Liempde onder Home / Nieuws / 2017.

Namens de organisatie, fam. Termeer, Vervoort en v.d. Waaij .

Het Heike voor een deel geplagd door de Natuurwerkgroep.

In mei 2017 begonnen de voorbesprekingen in het kader van het laatste deel van het project “Erfgoedstrategie De Geelders”. In een razend tempo kwamen Ad de Kort, trekker van Stichting Natuurprojecten, onderdeel van Natuurwerkgroep Liempde, Karel Voets NWG-Liempde en Bert Vervoort, Mark Scheepens en Jeanne Soetens van de Heem-natuurgroep Sint-Oedenrode tot overeenstemming over onderhoud- en beheersmaatregelen van de rabatten in de Geelders. Het gehele project startte in 2016 en was bedoeld voor herstel en of versterking van het historisch agrarisch landschap.

De Heem-natuurgroep Sint-Oedenrode was er bij betrokken vanwege hun werkzaamheden aan het Heideveldje, in de volksmond het “Heike” waarbij zij jaarlijks met enkele leden van de Natuurwerkgroep proberen de vegetatie zo optimaal mogelijk te houden voor de hazelwormen, levendbarende hagedissen, klokjesgentianen, heideblauwtjes en overige bijzondere flora en fauna.

Na een avond overleg met Staatsbosbeheer, en spijkers met koppen slaan over de te bewerken gedeelten van het veld heeft het organiserend groepje een aannemer in de arm genomen, de te plaggen stroken uitgezet en een scan

gedaan of er geen onverwachte nadelige gevolgen zouden zijn voor de aldaar levende dieren. Zo werden o.a. hazelwormen verplaatst.

Verrassend snel werd door aannemer van den Boomen in twee dagen een groot “ruw”

gedeelte van het Heike geplagd en rabatten vrijgezet en enkele bomen en struiken verwijderd. Op 4 september was de hele klus naar volle tevredenheid geklaard.

Jeanne Soetens

Resultaten Amfibieën overzetten Savendonksestraat 2017.

Op 9 maart hebben we met 8 personen het amfibieënscherm aan de Savendonksestraat weer geplaatst en de vangemmers ingegraven. We hadden al enkele meldingen gekregen dat de padden al aan het trekken waren, maar door het natte weer was het scherm niet eerder te plaatsen. Er is circa 250 meter scherm geplaatst. Na de eerste nacht bleken er al 171 padden, 17 bruine kikkers, 1 groene kikker en 5 kleine watersalamanders in de vangemmers te zitten. De trek was dus echt begonnen.

Op 15 maart had Karel wel een record. Hij heeft toen 344 padden, 44 bruine kikkers, 9 groene kikkers, 2 kleine watersalamanders en 1 kamsalamander overgezet. Deze kamsalamander was de eerste die we in al die jaren van het amfibieënproject hebben overgezet. In de dagen hierna werden de vangsten vlug minder. Op 6 april is het scherm weer opgeruimd.

We hebben in dit jaar overgezet:

padden	1834
bruine kikkers	498
groene kikkers	55
kleine watersalamanders	18
kamsalamanders	1
totaal aantal amfibieën	2406

Ook dit jaar was het overzetschema weer vlug gevuld met leden van de Jeugd natuurwacht Liempde die wel enkele keren de beestjes wilden overzetten. Allen dank hiervoor.

Bert Vervoort

Snel

Het mooie van het ophangen van nestkasten zijn de controles die je in het voorjaar uitvoert. Altijd weer de spanning wat en hoeveel er inzit. Ik controleer, samen met Rien Ondersteijn, de nestkasten in Den Dungen, Sint-Michielsgestel en Gemonde. De resultaten van afgelopen jaar waren: 8 broedgevallen van kerkuilen met in totaal 30 jongen en 32 broedgevallen van steenuilen met in totaal 104 jonge steenuilen. Alweer het derde jaar op rij met meer dan 100 jonge steenuiltjes. Het aantal broedgevallen van de kerkuil kan nog beter en hiervoor worden nog steeds nieuwe, op geschikte locaties, kerkuil nestkasten opgehangen. Eind mei worden er met de nestkast controles begonnen.

Kerkuilen kunnen, afhankelijk van de dan heersende muizenstand, soms nog een keer broeden. Daarom krijgen deze nestkasten in september nog een controlebeurt. Deze kasten worden dan, als er niks meer inzit, schoongemaakt. Zo ook een kerkuil kast, die in 2015 opgehangen was. Het eerste jaar als broedvogel een holenduif en het tweede jaar een succesvol broedsel van een kerkuil. Wederom zaten er tijdens de controle in begin juni 3 grote jonge kerkuilen in. Tijdens de tweede controle, eind september, ging het niet goed. Ik sta op een ladder om de achterzijde van de kast open te maken om het te kunnen schoonmaken. Meteen toen de klep geopend was, werd ik aangevallen door een zwerm hoornaars. Nog nooit was ik zo snel van een ladder afgedaald, maar toch nog twee keer gestoken. Wat

bleek, nadat de jonge kerkuilen uitgevlogen waren was de nestkast in gebruik genomen door hoornaars, die hierin een nest hadden gemaakt, en als je dan verstoord wordt, is het niet verwonderlijk dat er venijnig op gereageerd wordt. De helft van de nestkast was gevuld met raat van de hoornaar. Eind december alsnog de kast schoongemaakt en het nest eruit gehaald.

Toon Ondersteijn

Liempde 'red de bij'

Om de leefomstandigheden van wilde bijen in Nationaal Landschap Het Groene Woud te verbeteren, is het project 'Red de bij' opgezet. In Liempde is daar handen en voeten aan gegeven met de plaatsing van een bijna twee meter hoog bijenhotel. En daar is het niet bij gebleven...

Tijn (rechts) kleinzoon van imker Jan van den Langenberg, schroefde de laatste panelen op het bijenhotel in de Liempdse buurtschap de Sort, onder toezien oog van voorzitter Jolan van Herwaarden

Verschillende organisaties hebben zich verbonden aan 'Red de bij': Natuurwerkgroep Liempde, imkersvereniging De Honingbij, Nationaal Landschap Het Groene Woud, de provincie Noord-Brabant en Brabants Landschap. Het doel is een bijdrage leveren aan de verbetering van de leefomstandigheden van de bestuivers.

Vanwege het verdwijnen van belangrijke nectar- en stuifmeelleveranciers, hebben bijen en hommels het zwaar.

In Liempde is in het verlengde van de Sortestraat een habitat voor wilde bijen en honingbij gecreëerd door leden van de natuurwerkgroep. Op deze open plek zijn de wilg, zomerlinde, hazelaar, zwarte els en Gelderse roos geplant. Bovendien is op een perceel langs een sloot bloemenzaad gezaaid. Natuurwerkgroep Liempde draagt zorg voor het onderhoud.

Daarnaast is een bijenhotel nabij de habitat geplaatst, een kunstmatige nestplaats voor de insecten. Tijn, kleinzoon van Jan van den Langenberg die al vele jaren actief is voor De Honingbij, mocht de openingshandeling verrichten door het informatiepaneel op het hotel te schroeven, onder toezien oog van leden van Natuurwerkgroep Liempde, de provincie en Brabants Landschap. En nu afwachten of de bijen zich laten zien in het hotel...

Natuurmomenten 2017

20-01 Op enkele plekken in onze omgeving kan geschaatst worden op vooral onder gelopen weilanden.

28-01 Met een ecooloog van Waterschap de Dommel enkele fuiken gecontroleerd in de Kleine en Grote Beerze. De daar geherintroduceerde kwabalen moeten rond deze tijd naar paaigebieden trekken om kuit af te zetten. Maar helaas geen kwabaal in de fuiken.

25-02 Met 10 personen hebben we vandaag op 't Heike in de Geelders weer wat ongewenste opslag verwijderd.

03-03 Een wolf is vanmorgen dood gevonden op de A28 tussen Hoogeveen en Meppel.

06-03 In de Scheeken zijn vandaag de lang verwachten edelherten los gelaten. 4 herten en 9 hinden.

09-03 Amfibieënscherm aan de Savendonksestraat is weer geplaatst. Vandaag is het 1e kievitsei gevonden in De Venen. Het Brabantse laat nog op zich wachten.

14-03 De dode wolf van 3 maart blijkt een 1½ jaar oud mannetje te zijn uit de roedel "Luxhaven" ten Noorden van Bremen.

21-03 Er waren vanmorgen 6 hazen achter elkaar aan het rennen, rammeltijd weer begonnen.

22-03 Een prachtige boomfeestdag gehad bij de Fam. v. Doorn aan de Velderseweg. We hadden stralend weer. De fruitbomen zijn niet geplant i.v.m. water in de plant gaten.

24-03 Langs het Duits lijntje ter hoogte van het Hermalen was vanmorgen een rode wouw naar voedsel aan het zoeken. Ook hoorden we daar de eerste fitis van dit jaar. De slanke sleutelbloemen en bosanemonen staan daar ook prachtig in bloei.

31-03 Door het mooie weer van de laatste dagen vliegen de eerste oranjetippen alweer. We hebben de warmste maart gehad sinds 1991. Blauwborsten en roodborsttapuiten zijn weer terug aan de Herscheweg. Een prachtig vogelgebied is hier ontstaan.

13-04 Met het voorbereiden van de wandelingen voor de dag van het Landschap, die dit jaar o.a. vanaf het Groot Duifhuis starten, ontdekken we bevervraat aan wilgentakken. Dus ook hier in onze omgeving komt de bever al voor.

21-04 Met Maarten en Anneke op de Ginnekendijk op zoek geweest naar de zeldzame paddenstoel kapesmorielje. Een daar aanwezige medewerkster van A.R.K. (les aan het geven aan Liempdse kinderen) biechtte al snel op dat ze de dag ervoor al geplukt had, omdat ze meende dat het oude stinkzwammen waren. Maar gelukkig vonden we toch nog enkele exemplaren.

Op de terugweg zagen we in "de Keel" nog 3 edelherten in de bosrand staan.

25-04 De cameraval opgehaald die ik geplaatst had bij de beversporen in "de Maai". Er stond geen bever op de camera, maar een vos die eerst wat staat te treuzelen aan de oever en dan het water in gaat en naar de andere oever zwemt.

22-05 Op 'Kiskeswei' staan nu 40 vleeskleurige orchissen in bloei. Wel leuk dat ze zich over 2 weilandjes beginnen te verspreiden.

24-05 Toen we vanmorgen op Heerenbeek bij de Achterste Erdingen bij de boomkikkerpoel kwamen was daar een zwarte ooievaar aan het foerageren.

27-05 Een nieuwe warmte record in Brabant. Vandaag 32,7°C. Sinds de warmte metingen (1922) is het nog nooit zo warm geweest.

05-06 We hebben er weer een geweldig Pinksterweekend op zitten in Zeeland.

07-07 Op bloemhoofdjes van een speerdistel waren 3 koninginnenpages aan het voedsel zoeken. Door de sterke wind waaiden ze er geregeld af, maar kwamen iedere keer weer terug.

20-07 Ik heb in de Geelders nog nooit zoveel kleine ijsvogelvlinders waargenomen als dit jaar. Iedere laan waar de zon op bramen kan schijnen zie je deze prachtige vlinder nu vliegen.

01-08 Margreet Ruremonde heeft in het fietstunneltje bij Velder een dood gereden hazelworm gevonden met 3 jonkies ernaast.

29-08-2017 Er staan dit jaar 11 klokjesgentiaan planten in bloei op t, Heike in de Geelders.

30-08 De nachtvlinder buxusmot heeft veel tuinliefhebbers te grazen genomen. Vele tientallen meters buxushaag zijn door de rupsen van deze nachtvlinders kaal gevreten.

13-09 Onder de merel populatie heerst het usutuvirus. Dat heeft heel veel slachtoffers gemaakt. Er zijn nog weinig merels meer te zien in de tuinen.

20-10 De laatste dagen loopt er weer een wolf door Nederland.

11-12 De winter is begonnen: Code rood, veel sneeuwval, gehele verkeer zit vast, bussen rijden niet meer, treinen vallen stil, op Schiphol en Eindhoven airport bijna alle vluchten geannuleerd.

De Genieter.

DE SLECHTVALKEN in Liempde, 2017

Sinds eind 2015 is er een koppel slechtvalken aanwezig op de Sint-Jans

OnthoofdingsKerk van Liempde. In 2016 had het koppel drie eieren en bracht het één jong vrouwtje groot. Ook dit jaar was er een Slechtvalkenkoppel aanwezig, nog steeds dezelfde man en vrouw.

Dit jaar hadden ze het beter gedaan, het vrouwtje had maar liefst vier eieren gelegd.

Het koppel is op 12 maart begonnen met broeden. Op 15 april is - denk ik - het eerste jong geboren. Uiteindelijk zijn ze alle vier uitgekomen en waren het allemaal vrouwtjes! De jongen groeiden gestaag en werden de eerste paar weken volop gevoerd met kleine prooien. Op 27 april was het Koningsdag en werd het een zware dag voor de familie. 's Morgens werden de vlaggen weer uit de kerk gehangen en stonden Daan en ik paraat om het goed in de gaten te houden. Vorig jaar had ik het totaal gemist en bleven we naderhand toch met de vraag zitten waarom er twee bevruchte eieren niet uitgekomen waren. Vandaar dat ik het nu goed in de gaten wilde houden.

Na overleg met de brandweer had ik de sleutels gekregen van de kerk zodat ik in kon grijpen als het echt fout zou gaan met de jonkies.

De eerste twee vlaggen aan de voorkant van de kerk waren geen probleem maar toen de twee vlaggen aan de achterkant naar buiten kwamen gingen de vogels

van de jongen af. Pas na 2,5 uur (!!)

durfde een van de ouders terug te komen om de jongen warm te houden. Dat was echter maar voor korte duur en zo hebben ze de hele dag wat rond gevlogen en af en toe heel even de jongen warm gehouden. Als ze kleine jongen gehad hadden of nog eieren dan was het bij mijn weten veel slechter afgelopen; deze keer hadden ze dus geluk.

Op 9 mei hebben we de jongen geringd, gemeten en gewogen. Drie deden het er heel goed en één bleef een beetje achter en rochelde ook een beetje. Later was dat weer minder geworden maar ze is wel altijd een achterblijvertje gebleven, dus heb ik aan de bel getrokken bij het Parochiebestuur met de vraag of we een tijdelijke kast mochten plaatsen in de kerk. Daar zouden we zolang de jongen in konden zetten zodat ze veel meer ruimte zouden hebben en meer konden oefenen met het uitslaan van de vleugels. Maar op de dag dat we te horen kregen dat we toestemming hadden gekregen voor een tijdelijke kast kreeg ik ook een telefoontje van Karel Voets. Ik moest maar eens naar de kerk komen want er was een jong naar beneden gevallen dat het helaas niet overleefd had. Diezelfde avond hebben Triek Termeer en ik nog een nieuwe kast getimmerd in de kerk waar de rest kon genieten van heel veel ruimte!

Op 31 mei vloog het eerste jong uit, het tweede op 1 juni en de laatste, het achterblijvertje op 6 juni! Eén keer heb ik na een lange zoektocht samen met Pasqualle een jong gevonden op de grond. Die hebben we op het dak gezet van het Kloosterhof en het dier is daarna ook niet meer op de grond gekomen.

Wat me dit jaar wel op viel was dat ze behoorlijk veel “laag” gezeten hebben. Veel op het Kloosterhof en op de Basisschool. Ook niet gek natuurlijk want die hebben beide een plat dak en dat is ideaal om op te landen, op te stijgen en gevoerd te worden. Dat valt op de schuine daken van de kerk niet mee. Op 18 juni kreeg ik nog een melding via Bernadette dat er een slechtvalk tegen het raam was gevlogen bij de Basisschool. Na onderzoek bleek dit inderdaad zo te zijn, de vogel zat een beetje duf op het dak van de bejaardenwoningen en de klodder bloed op het raam bleek later van een duif te zijn geweest. Ze heeft waarschijnlijk voor het eerst met zo’n zware prooi rond gevlogen en niet genoeg hoogte kunnen maken voordat ze de landing in kon zetten en is zodoende samen met de duif tegen het raam gevlogen. Hierna zijn de vogels nog enkele dagen gezien en daarna zijn ze één voor één vertrokken op wereldreis, op zoek naar een eigen territorium en partner.

Op 12 augustus kwam ik er achter dat een van de jongen op 10 augustus gefotografeerd was in Strijen, Zuid Holland. Ze zat toen op een afstand van 60

Foto: Koos van der Vlies

km van Liempde.

En toeval of niet! Middags kreeg ik via Peter van Geneijgen een mailtje dat een van de andere jongen op 2 juli dood gevonden was in Utrecht, en opgehaald was door een dierenambulance. Ze was 57 km van huis. Haar zag ik het laatst op 18 juni dus ze heeft niet lang mogen genieten van haar ontdekkingsreis

Meestal is het slecht afgelopen als je in het eerste levensjaar een terugmelding krijgt. Na het eerste jaar gaan ze op zoek naar een nestlocatie en een partner en komen ze weer meer in de bewoonde wereld. Dan is de kans groter dat ze ergens gezien worden en de ring afgelezen wordt, of dat ze voor een van de vele webcams verschijnen op de nestlocaties.

Van het derde jong hebben we nog niks vernomen, net zoals het jong van 2016; wie weet wel een goed teken. Misschien komen we er nog ooit achter!

Verder hebben we nog de prooien bijgehouden maar dat blijkt toch wel erg veel werk te zijn. Om dat precies bij te houden, moet je minstens 3 a 4 keer per week alles af zoeken en dat is onbegonnen werk. Er zijn wel een paar nieuwe soorten gevonden tussen de prooiersten zoals gaai, wintertaling, kruisbek en halsbandparkiet

Wat betreft het eten van postduiven, dat waren er wel iets meer dan vorig jaar maar dat is ook logisch natuurlijk met 4 jongen tegenover 1 jong in 2016. Zeker tegen het einde als de jongen groter zijn en veel honger hebben, komen de postduiven weer wat meer op het menu te staan. Wel zaten daar weer erg veel verdwaalde Belgische duiven bij, zeker 50%! Erg weinig postduiven uit de directe omgeving net als vorig jaar.

Namens de Familie Slechtvalken wil ik iedereen bedanken die zich er weer voor ingezet heeft dit jaar en met name bedank ik het Parochiebestuur voor de medewerking. Hopelijk wordt het in 2018 weer een succes!

Dirk Eijkemans, namens de Vogelwerkgroep.

Plantenwerkgroep in 2017

In het afgelopen jaar 2017 was de plantenwerkgroep wel actief, maar er is weinig terecht gekomen van systematisch inventariseren binnen de grenzen van de voormalige gemeente Liempde. Vakantie en een operatie van de coördinator waren directe aanleiding hiervoor, maar daarnaast blijkt dat ongeveer dezelfde groep mensen te vaak in dezelfde gebieden verrassende plantjes probeert te vinden. Dat werkt dus niet. Maar de interesse voor planten is er nog steeds en dus gaan we proberen om zonder officiële coördinator weer een frisse kijk te krijgen op de mogelijkheden.

De Plateaux – Hageven

Het natuurreservaat De Plateaux – Hageven ligt op de grens van Nederland en België in de gemeenten Valkenswaard en Bergeijk. Een groot gedeelte is heide met daarin de Dommel en lijkt op ‘onze’ Kampina met de Beerze, maar een deel bestaat uit zogenaamde vloeiveiden en die hebben we niet bij de Kampina. De vloeiveiden zijn bedacht door de Belgen rond 1850. De Belgische Kempen was toen net zo onvruchtbaar als de Nederlandse en de keuterboeren konden zich maar net in leven houden door heel hard te proberen heide om te zetten in mest voor de akkers. De Belgische overheid heeft toen veel serieuzer dan de onze, geprobeerd om toch van de Kempen een welvarend gebied te maken o.a. door het graven van de kanalen tussen Antwerpen en de Limburgse Maas om handel en industrie aan te trekken. Die kanalen heeft men daarna ook gebruikt om Maaswater over de onvruchtbare velden te laten stromen: de vloeiveiden. Ze hoopten zo o.a. hooilanden te maken waarvan het hooi dan gegeten kon worden door de paarden van de cavalerie. Een deel van al deze plannen is redelijk gelukt, maar de vloeiveiden waren geen groot succes. Een van de redenen was dat in dezelfde periode de kunstmest op kwam en daarmee konden de boeren veel beter overweg.

Naast de heide, de vennen en de Dommel heeft dit natuurreservaat nu ook nog een deel van de vloeiveiden, ook op Nederlands gebied en die kennen we verder niet in Nederland. Een deel van de oude kanaaltjes, stuwen en sluisen is gerestaureerd en we kunnen zien hoe het gebied er zo’n 150 jaar geleden uitzag, inclusief planten en insecten. En daar gingen we voor op 13 juni 2017.

Phegeavlinder

Een van de lokkertjes voor deze wandeling was de phegeavlinder (*Amata phegea*), ook wel melkdrupje genoemd. Als we niet struikelen over de zeldzame planten, troosten we ons graag met vlinders. De phegeavlinder is in sommige delen van ons land vrij gewoon en in andere delen komt de vlinder alleen als zwerver voor. In Nederland is de vlinder tamelijk gewoon in de zuidoost hoek van Noord-Brabant en aangrenzend in Midden-Limburg en in België ook weer alleen in het gebied dat hieraan grenst! Ik heb niet gevonden wat de reden zou kunnen zijn; de waardplanten zullen het niet zijn, want die zijn heel algemeen.

Maar toen we aankwamen op de parkeerplaats zat daar keurig een phegeavlinder op ons te wachten, zie de foto. Dit was iets te onverwacht voor een deel van het gezelschap, maar later hebben er nog een gezien. De phegeavlinder is een dagactieve

nachtvlinder, gitzwart met witte vlekken op de vleugels en een oranje band op het achterlijf en een op het borststuk. Best een apart beestje.

Meer insecten en ook nog planten

Om de een of andere reden kregen de insecten op deze wandeling meer aandacht dan gebruikelijk. We noteerden o.a. de rups van de grote beervlinder, een groene zandloopkever en een bastaardzandloopkever. En natuurlijk nog een aantal vlinders: appeltak, zuringspanner, blauwbandspanner enz.

Planten waren er natuurlijk ook en veel maar geen grote verrassingen. Wat dat betreft lijkt het gebied teveel op onze eigen omgeving. Een kleine greep: duizendguldenkruid, veldlathyrus, grasklokje, herfsttijloos, zwanenbloem,

rode ogentroost. Voor de bloei van de herfsttijloos waren we natuurlijk een halfjaar te laat of te vroeg, maar de parasiet rode ogentroost stond er in volle

zwanenbloem

glorie. Rode ogentroost is in onze omgeving een echt zeldzame plant. Bijzonder was ook de kleine zonnedauw, niet omdat deze er in grote aantal stond, maar omdat er zoveel in bloei stonden. Dat is niet gebruikelijk

Het nieuwe jaar 2018

Zoals gezegd, ondergetekende stopt als coördinator, maar niet als lid van de plantenwerkgroep. We gaan dit jaar per wandeling besluiten waar we heen gaan en laten het systematisch inventariseren even zitten. Helaas zullen wij het zonder Henny van Nassau moeten doen, die begin dit jaar overleed. We zullen haar missen.

Jan van Dingenen

rode ogentroost

Eindejaarsexcursie 29 december 2017

Op vrijdag 29 december vertrok een bus met leden en enkele niet-leden naar landgoed de Pannenhoef in Etten-Leur. Helaas viel het aantal aanmeldingen erg tegen (32), en moesten 4 deelnemers zich kort van tevoren afmelden. Daarom bleven er (te) veel zitplaatsen leeg in de bus.

De busrit bracht ons naar de Menmoerhoeve, op de grens van Etten-Leur en Zundert. Hier wachtte koffie met een heerlijke punt vers appelgebak. Tijdens de koffie maakten we kennis met onze gids Carlo Braat. Carlo, werkzaam bij Brabants Landschap, woont midden op het landgoed Pannenhoef. Hij kent het herstel van het natuurgebied van héél dichtbij en heeft er zelfs een belangrijke rol in gespeeld. Dit veengebied telde in het verleden vele vennen, die nagenoeg alle dicht gegooid werden om landbouwgrond te realiseren. Het Padvindervenn is één van de weinige vennen die de dans ontsprong. Aan de hand van oude kaarten en met behulp van honderden grondboringen wist Carlo de exacte locaties van de verdwenen vennen te bepalen. Het herstel nam jaren in beslag, maar het resultaat mag er zijn, zoals we tijdens de wandeling konden constateren. Carlo overlaadde ons niet met dorre feitjes, maar doorspekte zijn verhaal met heel wat anekdotes. De wandeling voerde langs diverse vennen, langs de Turfvaart, de Bijloop en het water met de bizarre naam De Bak. Jammer genoeg werkte het weer niet mee. Het was nat en koud, wat de pret toch wel drukte. De erwtensoep met roggebrood en spek op de Menmoerhoeve smaakte daarom extra goed.

Vervolgens bezochten we het Vogelrevalidatiecentrum in Zundert, waar allerlei inheemse vogels (meestal) tijdelijk zijn ondergebracht. Omdat het weer steeds meer verslechterde, werd het programma drastisch omgegooid. Terwijl wij van koffie genoten, gaf vrijwilliger Jeanine, volkomen onvoorbereid, een presentatie over het Vogelrevalidatiecentrum. Het ontstaan, de ontwikkeling en de “gasten” van het centrum kwamen ruimschoots aan bod. Heel wat vogels in het centrum betreffen dieren die in beslag zijn genomen. Dat varieert van tortelduifjes tot pekingeenden en zelfs oehoes. Het centrum telt op dit moment maar liefst 12 (!) van deze machtige vogels, die men aan de straatstenen niet kwijt kan. Uitzetten in de natuur is geen optie omdat de dieren nooit voor zich zelf hebben leren zorgen. En elke zichzelf respecterende dierentuin of vogelpark heeft allang zelf oehoes, zo veel handel is er in de vogels. Triest, maar waar.....

Het fraai ingerichte centrum beschikt ook een mooie natuurtuin, waar in de zomer vele vlindersoorten en bijen te ontdekken zijn. Voor onze zwaar geblesseerde voorzitster kochten we in de goed uitgeruste winkel van het centrum een mooi bijenhotel. Uiteraard pas nadat Jeanne die goedgekeurd had. Een leuke kaart met de handtekening van alle deelnemers maakte het kadootje voor Jolan compleet.

Vanwege het slechte weer zagen we af van de voorgenomen stop bij het vogelscherm op de Bleeke Heide om watervogels te spotten. Dit houden we tegoed voor een volgende gelegenheid, maar dan graag met fatsoenlijk weer.

TP

JAARPROGRAMMA 2017 NATUURWERKGROEP LIEMPDE

AANVANG LEZINGEN: **20.00 UUR** IN CAFÉ 'T GROENE WOOD
(TENZIJ ANDERS VERMELD) KASTERENSESTRAAT 23 TE LIEMPDE

Vertrek wandelingen: **09.00** uur bij Café 't Groene Woud tel. 0411-631291
(TENZIJ ANDERS VERMELD).

WWW.NATUURWERKGROEPLIEMPDE.NL E-MAIL: INFO@NATUURWERKGROEPLIEMPDE.NL

Datum	Activiteit	Door wie?	Contact-NWG
08 januari	Winterwandeling Velder (thema Populieren)	Frans van Boeckel	Martien Roestenburg
12 januari	Lezing: "De Slechtvalk"	Peter van Geneijgen	Ton Popelier
21 januari	Werkochtend Kleine Landschaps Elementen	Eric van Oijen	Eric van Oijen
09 februari	Lezing "Edelherten"	Ellen Luijckx	Ton Popelier
12 februari	Wandeling Vossenholen, Gemonde	Bert Subelack	Ton Populier
18 februari	Werkochtend Kleine Landschaps Elementen	Eric van Oijen	Eric van Oijen
23 februari	Lezing "Loonse en Drunense Duinen"	Piet de Jong	Ton Popelier
05 maart	Wandeling Oud Meer en Putjesbergen, Best	Jeroen Appeldoorn	Ton Popelier
11 maart	Werkochtend Kleine Landschaps Elementen	Eric van Oijen	Eric van Oijen
16 maart	ALV/jaarvergadering	Bestuur	Bestuur
19 maart	Vrijwilligersdag	Ger vd Oetelaar/ Ton Popelier	Bestuur
22 maart	Boomplantdag	Karel Voets/ Bernadette Roestenburg	Bestuur
23 maart	Lezing "Insecten"	Eric van Oijen	Ton Popelier
9 april	Wandeling "Loonse en Drunense Duinen"	Giel de Haan	Ton Popelier
13 april	Lezing "Natuurlijk Frans"	Frans Kapteijns	Martien Roestenburg
07 mei	Bezoek Heemtuin Schijndel	Anton Hellings	Ton Popelier
10 mei	Nationale Vogelweek	Vogelwerkgroep	Ton Popelier
12 mei	Nationale Vogelweek	Vogelwerkgroep	Ton Popelier
18 mei	Lezing "De Dommel"	Sjors van de Greef	Ton popelier

(VERVOLG JAARPROGRAMMA 2017)

Datum	Activiteit	Door wie?	Contact-NWG
3-5 juni	Pinksterweekend	Comité	Bestuur
11 juni	Wandeling Vogels (Scheeken)	Vogelwerkgroep	Ton Popelier
17 juni	Werkochtend Kleine Landschaps Elementen	Eric van Oijen	Eric van Oijen
30 juni	“Het Groene Woud-buffet”	Marina/Willemien	Bestuur
07 september	Aftrap nieuw werkseizoen Kleine Landschaps Elementen (avond)	Eric van Oijen	Eric van Oijen
10 september	Fietstocht “Voets Fietst”	Toon Voets	Martien Roestenburg
14 september	Informatie vanuit bestuur/ lezing “Ervaringen “Down Under”	Ad de Kort	Ton Popelier
16 september	Werkochtend Kleine Landschaps Elementen	Eric van Oijen	Eric van Oijen
8 oktober	Herfstwandeling	Maarten en Anneke van der Waay	Ton Popelier
12 oktober	Lezing “Leven in en rond de poel”	Domin Dalessi	Ton Popelier
21 oktober	Werkochtend Kleine Landschaps Elementen	Eric van Oijen	Eric van Oijen
28 oktober	Nacht van de Nacht	Karel Voets/ Ton Popelier	Karel Voets/ Ton Popelier
04 november	Nationale Natuurwerkdag	Eric van Oijen	Karel Voets
12 november	Wandeling Edelherten in de Scheeken	Ger van den Oetelaar	Ton Popelier
16 november	Lezing “Kleine Marters”	Chris Achterberg	Ton Popelier
18 november	Werkochtend Kleine Landschaps Elementen	Eric van Oijen	Eric van Oijen
10 december	Wandeling Vughtse Heide	Ton Popelier	Ton Popelier
14 december	Foto-avond	Bert Vervoort/ Dirk Eijkemans/ Jeanne Soetens	Karel Voets
16 december	Werkochtend Kleine Landschaps Elementen	Eric van Oijen	Eric van Oijen
29 december	Busexcursie	Karel Voets/ Ton Popelier	Karel Voets/ Ton Popelier

WERKGROEPEN NATUURWERKGROEP LIEMPDE 2017

Plantenwerkgroep

Annemiek Grünfeld
Rien Ondersteijn
Gerrie de Rooij
Bernadette Roestenburg
Margreet van Ruremonde
Bert Schellekens
Frans Vlamings
Anneke van der Waaij
Maarten van der Waaij
Jan van Dingenen

Kleine Landschaps Elementen

Dirk Eijkemans
Jan van der Heijden
Mario Knoops
Ad de Kort
Marcel v.d. Langenberg
Maik Bekkers
Engelie van der Pas
Jan Willem van Rijn
Lex Schregardus
Cees Sleutjes
Diana Vervoort
Karel Voets
Martien Roestenburg
Chris van den Hurk
Dorine Bekkers

Paddenwerkgroep

Tiny Van de Griend
Maria Jeurissen
Daan Knoops
Dirk Eijkemans
Jolan van Herwaarden
Ad de Kort
Annie Vervoort
Lex Schregardus
Kees van de Griend
Margreet van Ruremonde
Jeanne Soetens
Karel Voets
Toon Ondersteijn
Bert Termeer
Bert Vervoort

Gidsenwerkgroep

Henk van Boxmeer
Hein de Koning
Ad de Kort
Eric van Oijen
Ger van den Oetelaar
Toon Ondersteijn
Bernadette Roestenburg
Lex Schregardus
Jeanne Soetens
Bert Vervoort
Karel Voets
Jan Zandbergen
Jeanne Zandbergen
Wilhelmien v.d. Biggelaar

PR-werkgroep

Lisette Verhoeven
Karel Voets
Bernadette Roestenburg
Ton Popelier

Vogelwerkgroep

Thieu van Gestel
Ad van Heerebeek
Daan Knoops
Leo van de Laar
Toon Ondersteijn
Jan van der Heijden
Dirk Eijkemans

Nestkastenwerkgroep

Dirk Eijkemans
Thieu van Gestel
Ad van Heerebeek
Daan Knoops
Rien Ondersteijn
Tees Timmermans
Toon Ondersteijn

Werkgroep RO

Ad de Kort
Karel Voets
Jaap van de Woude
Marcel v.d. Langenberg

De coördinator van de werkgroepen staat vet gedrukt